

Journal of Social Intervention: Theory and Practice –
2021 – Volume 30, Issue 2, pp. 11–15
<http://doi.org/10.18352/jsi.681>

ISSN: 1876-8830

URL: <http://www.journalsi.org>

Publisher: Rotterdam University of Applied Sciences
Open Access Journals

Copyright: this work has been published under a
Creative Commons Attribution-Noncommercial-No
Derivative Works 3.0 Netherlands License

Van der Velde, Munneke, Jansen en Dijkers,

Onderzoekend vermogen in de praktijk, concept

uitgeefgroep, 2020, ISBN 9789055163335, € 44,95

BOOKS

PIM VAN HEIJST

Pim van Heijst, Hogeschoolhoofddocent Community Development/Senior Onderzoeker Lectoraat Participatie en Stedelijke Ontwikkeling | Kenniscentrum Sociale Innovatie | Hogeschool Utrecht
E-mail: pim.vanheijst@hu.nl

PROFESSIONALS BESTUDEREN KRITISCH DE PRAKTIJK EN DOEN WAAR NODIG PRAKTIJKGERICHT ONDERZOEK

In de voorgaande besprekingen werden we meegenomen in de wereld van professionals werkzaam in het jeugddomein. Centraal stonden kritische professionals die samen met onderzoekers hun praktijken bestudeerden en waar nodig onderzoek deden. In het boek *Onderzoekend vermogen in de praktijk* (2020) beschrijven Van der Velde, Munneke, Jansen en Dijkers hoe (aankomend) professionals anno 2021 hier vorm aan kunnen geven in hun praktijk. Zonder uitgebreid in te gaan op de bestaande debatten over fundamenteel, toegepast en praktijkgericht onderzoek en de rol daarvan in de professionele praktijk wordt een compleet én concreet overzicht geboden van wat onderzoekend vermogen zou kunnen zijn en hoe dat kan worden ingezet. Steeds weer

BOOKS

wordt de praktijk centraal gezet en de link gemaakt met de beroepsproducten die de professional ontwikkelt in die praktijk. Doelgroep van het boek zijn (aankomend) professionals.

Het boek is ingedeeld in drie delen. In het eerste deel worden we meegenomen in het begrip onderzoekende houding. Hoe kun je onderzoekend vermogen inzetten en hoe leer je dat? Door gebruik te maken van voorbeelden en theorie streven de auteurs ernaar dat professionals in de praktijk zich verder ontwikkelen tot beroepsbeoefenaar met onderzoekend vermogen. Er wordt een helder onderscheid gemaakt tussen onderzoeken en onderzoekend vermogen. Een onderscheid dat in de dagelijkse praktijk van zowel onderwijs als beroep soms tot verwarring heeft geleid. Zoals we ook in *Hoe Jongerenwerkers werken aan preventie* kunnen lezen is dit vermogen van belang voor de professional van nu. De auteurs beargumenteren dat het werk van de professionals de afgelopen decennia sterk is veranderd. Dit wordt ook door anderen benoemd. Zo beschrijft Van Staveren (2018) dat professionals werkzaam zijn in wat door hem een 'VUCA wereld' wordt genoemd. VUCA staat voor Volatile, Uncertain, Complex en Ambiguous. Steeds meer werkzaamheden van professionals veranderen van routineus, voorspelbaar en modulair richting werk waarin o.a. omgaan met onvoorspelbaarheden, oordeelsvorming op basis van incomplete informatie en samenwerken belangrijke vaardigheden zijn. Het gevolg is dat professionals moeten leren werken met de onzekerheid die deze VUCA werkelijkheid met zich meebrengt. Volgens de auteurs van deze publicatie is het daarvoor essentieel te beschikken over wat zij onderzoekend vermogen noemen. Professionals met onderzoekend vermogen kunnen op een kritische manier kennis opzoeken, uitzoeken of zelf kennis genereren.

In het eerste deel wordt verder beschreven wat je aan onderzoekend vermogen hebt en vervolgens uitgebreid beschreven wat onderzoekend vermogen is aan de hand van concrete casuïstiek. Belangrijk daarbij is dat de professional in zijn werk kan waarnemen en verwoorden waar adequate kennis ontbreekt, een afgestemde beslissing kan nemen over hoe je omgaat met dit gebrek aan kennis en op een systematische, methodische manier een onderzoeksvraag kan beantwoorden met een bij de context passende grondigheid. Tot slot kan de professional het resultaat bruikbaar maken binnen zijn eigen beroepscontext. Vervolgens beschrijven de auteurs de context waarin het onderzoekend vermogen wordt ingezet. In navolging van Losse (2016) beschrijven ze hoe de professional in zijn dagelijks werk zich bezighoudt met beroepsprocessen en daarbij beroepsproducten oplevert. Daarbij komen de auteurs tot een indeling in een viertal typen producten die ze onderscheiden in de zeer diverse beroepspraktijk: analyse, advies, producten of interventies en het uitvoeren van een handeling. Het onderzoekend vermogen wordt ingezet in het proces van ontwikkeling van deze beroepsproducten. Vervolgens is de

vraag welke houdingsaspecten van belang zijn bij de ontwikkeling van onderzoekend vermogen. Gebruikmakend van veel concrete voorbeelden worden aspecten als opmerzaamheid, nieuwsgierigheid, bedachtzaamheid en een kritische houding beschreven. Zo krijg ik als lezer houvast om deze begrippen te concretiseren. Ook wordt gewezen op het begrip onzekerheid zoals dit ook door Bollinger en Van Rooijen (2016) wordt beschreven. Twijfel en onzekerheid kunnen de basis vormen van een onderzoekende houding. Tot slot van dit eerste deel wordt inzichtelijk gemaakt hoe onderzoekend vermogen en de genoemde houdingsaspecten kunnen helpen complexe vraagstukken op een onderzoekende wijze te benaderen. Beroepsprocessen vormen daarbij de rode draad. Daarbij wordt ook de vraag gesteld hoe grondig je binnen de praktijkcontext wilt opzoeken, uitzoeken of onderzoeken.

In deel twee staat het kritisch lezen en toepassen van bronnen in de eigen praktijk centraal. Door de directe koppeling die ook in dit deel wordt gemaakt met de praktijk, vervalt de tekst niet in abstracte theoretische concepten. Dit maakt het boek direct relevant voor de (aankomende) professional. In het vierde hoofdstuk staat het formuleren van de onderzoeksvraag centraal. Ook hier is de verbinding met de praktijk weer het leidmotief. Door in gesprek te gaan met de opdrachtgever en door te vragen wordt duidelijkheid gecreëerd, ook voor de opdrachtgever. Er worden diverse handreikingen gegeven om de centrale vraag en deelvragen helder te krijgen. Daarbij komt ook de grondigheid van het onderzoek weer aanbod. De vorm die het onderzoek zal aannemen zal verschillen per vraag. Ga je zaken opzoeken, uitzoeken of onderzoeken? Ook wordt ingegaan op de verschillende soorten onderzoeksvragen die mogelijk zijn. Het daarop volgende hoofdstuk besteedt aandacht aan het kritisch zoeken, selecteren en lezen van bronnen en het op de juiste wijze refereren. Hoofdstuk zes neemt ons mee in het gebruik van bronnen en de wijze waarop ze toegepast kunnen worden bij het ontwikkelen van beroepsproducten. De focus ligt daarbij op opzoeken en uitzoeken. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met het ontwikkelen van een conceptueel model waarna ook de brug geslagen wordt naar het zelf doen van onderzoek.

Het zelf onderzoek doen is het centrale thema van deel drie. Dit hoofdstuk start met de verbinding tussen onderzoeken en beroepsproducten. Er wordt daarbij specifiek aandacht besteed aan de vraag hoe je binnen bestaande beroepsprocessen kunt onderzoeken. De daarop volgende hoofdstukken sluiten aan op de bestaande literatuur over het doen van onderzoek. Waarbij thema's als van onderzoeksvraag naar onderzoeken, verschillende soorten van onderzoek, dataverzameling en analyseren kort en overzichtelijk worden besproken. Er bestaan vele boeken op dit gebied, over ieder van de hoofdstukken in dit deel zijn boekenkasten vol geschreven. Voor de professional die zijn onderzoekend vermogen in de praktijk wil versterken biedt dit deel een

BOOKS

handzaam overzicht. Waar nodig kan verder worden gelezen in de breed beschikbare verdiepende literatuur. In het afsluitende hoofdstuk wordt ingegaan op rapporteren en aanbevelingen doen en het verschil tussen onderzoeksverslagen en een adviesrapport.

Al met al een publicatie die werkelijk wat toevoegt aan de praktijk van de professional. Het geeft kaders en handvatten om onderzoekend vermogen in de praktijk verder te ontwikkelen. In het boek worden diverse meer creatieve methodieken van onderzoek geïntroduceerd. Pijlman e.a. (2017) formuleerden als kwaliteitscriteria drie pijlers van praktijkgericht onderzoek: praktische relevant, methodische grondig en ethisch verantwoord. In een eerder artikel (Van Heijst, De Vos en Keijnemans, 2019) betoogde ik met mijn medeauteurs dat het toevoegen van de esthetiek als vierde pijler ruimte creëert voor andere inzichten. Ik denk dan ook dat deze benadering in het derde deel van de publicatie op zijn plek zou zijn. Het is daarnaast jammer dat de illustraties niet altijd goed leesbaar zijn. Ook raak ik soms het overzicht kwijt omdat er met veel verschillende kaders wordt gewerkt. Tegelijkertijd biedt dit de lezer de mogelijkheid om de onderdelen te lezen die voor hem relevant lijken te zijn. Uiteindelijk kan ik me niet anders voorstellen dan dat eenieder wordt geprikkeld de tekst volledig te lezen. De schrijfstijl van de verschillende auteurs is helder en toegankelijk. Door de volledigheid rondom het thema onderzoekend vermogen komen alle aspecten aan bod die de professional van nu in zijn pakket zou moeten hebben. De aandacht voor de beroepspraktijk en de beroepsproducten die daar worden ontwikkeld creëren ruimte voor het dagelijks werk van de professional. De afgelopen jaren stond het doen van onderzoek vaak centraal bij de ontwikkeling van de kritische professional. Deze publicatie breekt een lans voor een ruimere benadering. Niet langer het onderzoek als middelpunt maar het leren rondom waarbij beroepsproducten centraal staan en onderzoek wordt gedaan met een grondigheid die passend is bij de context. Ook vanuit een ander perspectief is het boek volledig: het richt zich niet op een specifieke beroepspraktijk. Een grote variëteit aan contexten komt aan bod waarbij zowel meer technische opleidingen als het sociale domein aan bod komen. Soms heb ik als lezer behoefte aan meer voorbeelden uit mijn eigen vakgebied, tegelijkertijd sluit deze benadering aan op de behoefte vanuit de praktijk aan professionals die interprofessioneel kunnen samenwerken aan VUCA vraagstukken. Dit boek levert daaraan dan ook een mooie bijdrage.

REFERENTIES

Bollinger, S., & Van Rooijen, R. (2016). Veilige Onzekerheid en de onderzoekende houding van hbo-studenten. *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs*, 34(2), 44–57.

- Losse, M. (2016). De relevantie van onderzoekend vermogen: Waarom beroepsproducten de sleutel zijn. *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs en Management*, (1), 57–62.
- Pijlman, H. (2017). *Advies Werkgroep Kwaliteit van Praktijkgericht Onderzoek en het Lectoraat*. Den Haag: Vereniging Hogescholen.
- Van Heijst, P., De Vos, N., & Keinemans, S. (2019). Arts-Based Research voor het sociaal domein. Een andere manier van praktijkgericht onderzoek. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 28(3), 11–18. <http://doi.org/10.18352/jsi.905>.
- Van Staveren, M. (2018). *Risicoleiderschap. Doelgericht omgaan met onzekerheden*. Amsterdam: Management Impact.